

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

TRẦN THỊ HỒNG NGUYÊN

TRUYỆN THIẾU NHI CỦA NHÀ VĂN
LÊ PHƯƠNG LIÊN

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2017

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KHOA HỌC

TRẦN THỊ HỒNG NGUYÊN

**TRUYỆN THIẾU NHI CỦA NHÀ VĂN
LÊ PHƯƠNG LIÊN**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 60.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. TRẦN THỊ VIỆT TRUNG

THÁI NGUYÊN - 2017

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của cá nhân tôi. Các kết quả nghiên cứu là trung thực và chưa được công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Thái Nguyên, tháng 5 năm 2017

Tác giả luận văn

Trần Thị Hồng Nguyên

LỜI CẢM ƠN

Tác giả luận văn xin trân trọng cảm ơn quý thầy cô Ban Giám hiệu, Ban lãnh đạo Khoa Sau đại học Trường Đại học Khoa học - Đại học Thái Nguyên; thầy cô giảng dạy lớp Cao học K9 đã tạo mọi điều kiện để tác giả được học tập, nghiên cứu và hoàn thành công trình đào tạo Thạc sĩ chuyên ngành Văn học Việt Nam, khóa 2015 - 2017.

Tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Trần Thị Việt Trung - người đã trực tiếp hướng dẫn, giúp đỡ, dìu dắt một cách tận tình, nghiêm khắc tác giả luận văn trong quá trình nghiên cứu, hoàn thiện luận văn.

Tác giả xin chân thành cảm ơn Ban Lãnh đạo Trung tâm Công tác xã hội tỉnh Quảng Ninh đã tạo điều kiện về mọi mặt để tác giả hoàn thành luận văn.

Tác giả xin bày tỏ lòng biết ơn tới nhà văn Lê Phương Liên đã động viên và giúp đỡ nhiều tư liệu nghiên cứu cho tác giả. Tác giả cảm ơn những người thân trong gia đình, bạn bè đã động viên, chia sẻ, giúp tác giả có động lực để hoàn thành luận văn đúng thời hạn.

Mặc dù có nhiều cố gắng trong quá trình thực hiện nhiệm vụ nghiên cứu, song luận văn không tránh khỏi thiếu sót, tác giả kính mong được sự chỉ dẫn, góp ý của các thầy giáo, cô giáo, các bạn đồng nghiệp để luận văn được hoàn thiện hơn.

Xin trân trọng cảm ơn!

Quảng Ninh, ngày 05 tháng 6 năm 2017

Học viên

Trần Thị Hồng Nguyên

MỤC LỤC

Trang

I. PHẦN MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Mục đích nghiên cứu.....	4
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu của đề tài.....	4
5. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	5
6. Phương pháp nghiên cứu.....	5
7. Đóng góp của luận văn.....	6
8. Kết cấu của luận văn.....	6
II. PHÂN NỘI DUNG CHÍNH	7
Chương 1. VÀI NÉT VỀ VĂN HỌC THIẾU NHI VÀ NỮ NHÀ VĂN	7
LÊ PHƯƠNG LIÊN	7
1.1. Cơ sở lý luận.....	7
1.2. Vài nét về văn học thiếu nhi Việt Nam thời kỳ hiện đại.....	12
1.3. Vài nét về nhà văn Lê Phương Liên - người đã giành trọn cuộc đời gắn bó và tâm huyết viết văn cho thiếu nhi.....	23
Chương 2. THẾ GIỚI NHÂN VẬT TRẺ THƠ TRONG SÁNG TÁC CỦA LÊ PHƯƠNG LIÊN	27
2.1. Một thế giới trẻ em đa dạng, phong phú với những hoàn cảnh và tính cách khác nhau trong thời kỳ chống Mỹ.....	27
2.1.1. Khái niệm Thế giới nhân vật.....	27
2.1.2. Một thế giới nhân vật trẻ em phong phú, đa dạng với đủ mọi lứa tuổi với những nét tâm lý và tính cách khác nhau.....	29
2.2. Những bài học có ý nghĩa lớn đối với trẻ thơ từ những câu chuyện nhỏ.....	45
2.2.1. Bài học về lòng hiếu thảo, sự biết ơn.....	46

2.2.2. Bài học về tình yêu với thiên nhiên, trân trọng và có ý thức bảo vệ thiên nhiên.....	51
2.2.3. Bài học về tính trung thực và lòng dũng cảm.....	54
Chương 3. MỘT SỐ ĐẶC ĐIỂM VỀ NGHỆ THUẬT TRONG SÁNG TÁC CỦA LÊ PHƯƠNG LIÊN.....	60
3.1. Nghệ thuật xây dựng nhân vật trẻ em	60
3.1.1. Nghệ thuật miêu tả ngoại hình nhân vật	60
3.1.2. Nghệ thuật miêu tả nội tâm nhân vật	64
3.1.3 . Nghệ thuật miêu tả ngôn ngữ nhân vật	74
3.2. Nghệ thuật xây dựng cốt truyện	83
3.2.1. Cốt truyện đơn tuyến.....	83
3.2.2. Cốt truyện thường được kể qua tâm trạng nhân vật.....	85
3.3. Giọng điệu và sự hóa thân linh hoạt của người kể chuyện	89
3.3.1. Giọng điệu dí dỏm, hài hước.....	89
3.3.2. Giọng đằm thắm trữ tình.....	92
3.3.3. Sự hóa thân linh hoạt của người kể chuyện	96
III. PHẦN KẾT LUẬN	104
IV. PHẦN TÀI LIỆU THAM KHẢO	107
PHỤ LỤC 1	112
PHỤ LỤC 2.....	114

I. PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Văn học thiếu nhi có một vị trí rất quan trọng và không thể thiếu trong đời sống văn học của chúng ta, bởi đó *"là một bộ phận không thể tách rời của văn học dân tộc"* và *"Bất cứ nền văn học nào cũng chứa đựng trong nó một bộ phận không thể thiếu là văn học thiếu nhi"* (48, tr. 118).

Tuy là quan trọng và có giá trị như vậy, nhưng việc viết văn về thiếu nhi, viết cho thiếu nhi ở nước ta chưa thực sự đạt được nhiều thành tựu, các nhà văn chuyên viết truyện (hoặc thơ) cho thiếu nhi ở nước ta cũng không thực sự đông đảo; và việc nghiên cứu về những tác giả, tác phẩm viết về đề tài thiếu nhi cũng chưa thực sự được chú ý một cách đúng mức. Đây là một hiện thực trong đời sống văn học của nước ta hiện nay - rất cần được xem xét lại một cách nghiêm túc để có thể phát triển bộ phận văn học này trong thời gian tới cho xứng đáng với tầm quan trọng, với vị trí đặc biệt của nó trong đời sống văn chương cũng như trong đời sống văn hoá, giáo dục của dân tộc ta.

Nhà văn Lê Phương Liên là một trong những nhà văn đã giành trọn cả cuộc đời của mình cho văn học thiếu nhi (ở cả mặt: Sáng tác và mặt tổ chức xuất bản). Bà đã viết 12 tập truyện cho thiếu nhi và có nhiều đóng góp trong việc xuất bản sách thiếu nhi trong suốt mấy chục năm (với cương vị cán bộ và Giám đốc Quỹ Học bổng Đôrêmon của Nhà xuất bản Kim Đồng). Công hiến là như vậy, nhưng cho đến nay, nhà văn Lê Phương Liên chưa được giới nghiên cứu phê bình chú ý và nghiên cứu một cách hệ thống, đánh giá một cách thấu đáo, xứng đáng với những đóng góp và thành tựu về sáng tác của bà về đề tài "quý hiếm" này. Vì vậy, rất cần thiết phải có một công trình nghiên cứu một cách đầy đủ, toàn diện và hệ thống những sáng tác về thiếu nhi của bà.

Đề tài có ý nghĩa thực tiễn, bởi đã góp phần tôn vinh một nữ nhà văn đã có nhiều đóng góp và đã giành trọn đời cho mảng Văn học thiếu nhi; góp phần giới thiệu và chỉ ra những cái hay, cái đẹp cùng các giá trị giáo dục, giáo dưỡng tâm hồn trẻ thơ từ những tác phẩm viết cho thiếu nhi của nhà văn Lê Phương Liên.

2. Lịch sử vấn đề

Lê Phương Liên là một nhà văn mà ngay từ đầu đã có “duyên nợ” với văn học thiếu nhi - ở cả 2 vai trò: *Vai trò nhà văn và vai trò Nhà xuất bản*. Kể từ năm 1970 - đến nay, bà đã có 12 tập viết về đề tài thiếu nhi. Những tác phẩm của bà đã được tái bản nhiều lần và cũng đã được ghi nhận bằng một số Giải thưởng (về văn học và giáo dục) trong những năm qua.

Tuy nhiên, việc nghiên cứu về sự nghiệp văn chương của bà lại chưa được chú ý đúng mức, chưa tương xứng với những đóng góp có nhiều giá trị của tác giả. Việc nghiên cứu về tác phẩm của các nhà văn (mới chỉ dừng lại ở những bài báo nhỏ, lẻ; những ý kiến nhận xét, đánh giá của một số nhà phê bình, nhà văn quan tâm tới mảng đề tài viết về thiếu nhi. Đó là các ý kiến của: Vũ Ngọc Bình, Trần Lê Văn, Lã Thị Bắc Lý, Nguyễn Văn Tùng, Ma Văn Kháng, Trần Đăng Khoa... Đây là các ý kiến, các đánh giá, nhận định, nhận xét về các tác phẩm văn học thiếu nhi của nữ nhà văn Lê Phương Liên cùng những lời khẳng định về tài năng, tình cảm và sự tâm huyết của bà đối với việc sáng tác những tác phẩm văn chương cho trẻ em. Ví dụ như nhận xét của nhà văn Vũ Ngọc Bình khi đọc *Những tia nắng đầu tiên*: “*Lê Phương Liên đã bám sát thực tế nhà trường, khá nhạy cảm trong quan sát ngoại cảnh và miêu tả nội tâm những nhân vật thân yêu, gần gũi với mình*” (**Chặng đầu của văn học viết cho thiếu nhi - 1972**); hoặc đó là lời nhận xét và đánh giá của nhà văn Ma Văn Kháng: “*Thành tựu văn chương của Lê Phương Liên là một hành trình sáng tạo của một đời người gắn bó với cuộc đời, với công việc đầy*

tâm huyết của mình” ... “và chị đã xuất phát từ một đầu nguồn tươi xanh, trong trẻo, tha thiết yêu thương. Và đọc chị, có phải tuổi cao mà nhiều lúc thấy rung rung, bao cảm mến bồi hồi” (**Những trang viết nơi đầu nguồn** - 2011). Hay lời nhận xét sâu sắc và hóm hỉnh của nhà thơ Trần Đăng Khoa khi viết giới thiệu Tập Truyện nhi đồng “**Én nhỏ**” năm 2013 của nhà văn Lê Phương Liên: “... Với tâm hồn trong trẻo, tinh tế và nhạy cảm, lại thêm lối kể chuyện mộc mạc, giản dị mà không kém phần hấp dẫn, sâu sắc, chị đã thực sự chiếm lĩnh được tâm hồn, tình cảm của các em... Truyện ngắn của chị là những món quà đặc biệt, “thừa” riêng, dâng tặng con trẻ và những ai từng là con trẻ”. Tác giả Trần Lê Văn khi viết **Lời tựa** cho tập **Những tia nắng đầu tiên** (Nxb Kim Đồng, 2006) đã nhận xét về truyện thiếu nhi của Lê Phương Liên một cách khá cụ thể như: “Có giọng nói tươi trẻ hồn nhiên của tuổi học trò, không riêng gì các em, mà người lớn đọc cũng thấy có ý vị. Tôi thiết nghĩ những dòng văn của Lê Phương Liên không chỉ là truyện văn chương mà cốt lõi là tâm sự của một người con gái, một cây bút hiếu thảo” ...

Trong một số sách nghiên cứu, các *Tuyển tập* giới thiệu chân dung các nhà văn viết cho thiếu nhi - thì cái tên Lê Phương Liên luôn được nhắc đến với tư cách là một nhà văn tiêu biểu viết về đề tài thiếu nhi suốt trong hơn 40 năm qua bên cạnh các tác giả quen thuộc như: Tô Hoài, Phạm Hồ, Võ Quảng, Phong Thu, Nguyễn Ngọc Thuận, Xuân Quỳnh, Trần Thiên Hương và Nguyễn Nhật Ánh...

Tuy nhiên cho tới nay chúng tôi vẫn chưa thấy xuất hiện một công trình nào, một luận văn Sau đại học, khóa luận tốt nghiệp Đại học nào nghiên cứu cụ thể về trường hợp nhà văn Lê Phương Liên. Chính vì vậy, chúng tôi đã mạnh dạn lựa chọn việc nghiên cứu toàn diện về những sáng tác về thiếu nhi của nữ nhà văn Lê Phương Liên làm đề tài Luận văn Thạc sĩ của mình.

3. Mục đích nghiên cứu

- Mục đích nghiên cứu của luận văn là: Nghiên cứu một cách hệ thống và toàn diện những sáng tác về thiếu nhi của nhà văn nữ Lê Phương Liên (trên cả 2 phương diện: Nội dung và Nghệ thuật). Qua đó, khẳng định những đóng góp đáng trân trọng của nhà văn nữ này đối với mảng văn học thiếu nhi ở Việt Nam.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu của đề tài

4.1. Đối tượng nghiên cứu

- Bao gồm toàn bộ sáng tác của nữ nhà văn Lê Phương Liên, trong đó đặc biệt chú ý và đi sâu vào các truyện viết về thiếu nhi, viết cho thiếu nhi của nhà văn này.

- Ngoài việc khảo sát, phân tích các tác phẩm của nhà văn Lê Phương Liên, chúng tôi sẽ đọc tham khảo một số tác phẩm viết cho thiếu nhi của một số nhà văn khác để có cái nhìn tổng thể, khái quát và để so sánh với những sáng tác của tác giả Lê Phương Liên.

4.2. Phạm vi nghiên cứu

Nhà văn Lê Phương Liên đã xuất bản 16 cuốn sách (Truyện ngắn, tiểu thuyết và sưu tầm, biên soạn), tất cả những cuốn sách trên đều viết về thiếu nhi và có liên quan đến thiếu nhi. Tuy nhiên, chúng tôi xin được đi sâu vào nghiên cứu 12 tập truyện (trong đó có 2 tập in chung với các tác giả khác) viết trực tiếp về thiếu nhi của nhà văn, đó là các tập truyện:

- (1). Những tia nắng đầu tiên (1971)
- (2). Bông hoa phấn trắng (1984), *In chung*
- (3). Bức tranh còn vẽ (1997)
- (4) Én nhỏ (1998), (*Tái bản có bổ sung vào năm 2013*)
- (5) Ngày em tới trường (2002)
- (6) Khúc hát hạnh phúc (2002)